

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde Çalışan Hekimlerde Hepatit B İnfeksiyonuna Karşı Aşılama Durumu[#]

Özge TURHAN¹, H. Hüseyin POLAT², Hakan ERENGİN², Levent DÖNMEZ², A. Nevzat YALÇIN¹

¹ Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı,

² Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, ANTALYA

ÖZET

Hepatit B virüs (HBV) enfeksiyonu, sağlık çalışanları arasında barındırdığı riskler açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmayla Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde çalışan hekimlerin HBV'ye karşı aşılama durumunun ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda toplam hekim sayısının %62.7 (320/510 kişi)'sine ulaşılabilmektedir. Çalışmaya alınanların %68.1 (218 kişi)'inin üç doz aşı yaptırdığı, %11.6 (37 kişi)'sinin aşı programını tamamlamadığı ve %20.3 (65 kişi)'ünün ise hiç aşı yaptırmadığı tespit edilmiştir. En yüksek aşılama yüzdesine (%36.2) 25-29 yaş grubu ve çalışma hayatının ilk 10 yılında olan hekimlerin sahip olduğu görülmüştür. Çalışmaya alınanların %41.6 (133 kişi)'si günlük sağlık hizmetleri sırasında en az bir kez yaralandığını ifade etmiştir. İstatistiksel analizlerde SPSS 13.0 (SPSS Inc., 2006) programı kullanılmıştır. Sonuç olarak, HBV enfeksiyonu için önemli bir risk grubunu oluşturan hekimlerin aşılama oranları henüz arzu edilen düzeylerde değildir. Bu nedenle HBV enfeksiyonuna karşı tüm sağlık personeli aşılama teşvik edilmeli, aşılama oranının yükseltilmesi hedeflenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Hepatit B, aşılama, hekimler.

SUMMARY

The Condition Against Hepatitis B Virus Infection in Physicians at Akdeniz University, Medicine Faculty Hospital

Hepatitis B virus (HBV) infection, which exposed risks for health care workers, is a serious occupational hazard. The aim of this study was to assess how well the guidelines on vaccination against hepatitis B had been implemented among physicians in Akdeniz University, Medicine Faculty Hospital. Sixty-three percent (320/510) of physicians had achieved. Twelve percent of physicians had received at least one dose of vaccine, but only 68.1% (218/320) reported that they were fully vaccinated and 20.3% (65/320) hadn't been vaccinated at all. The largest proportion of fully vaccinated (36.2%) physicians were aged 25-29 years and first decade in working life. Forty-two percent (133/320) of physicians had received injury at least ones. Data were analyzed with SPSS 13.0 (SPSS Inc.,

2006). In conclusion physicians who care high don't have enough vaccination against HBV infection. Therefore all health care workers should be motivated and ensured for vaccination.

Key Words: Hepatitis B, vaccination, physicians.

#Bu çalışma, VIII. Ulusal Viral Hepatit Kongresi (2-5 Eylül 2006, Antalya)'nde poster olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Hepatit B virüs (HBV) enfeksiyonu, tüm dünyada görülen önemli bir sağlık problemidir. Dünyada her yıl 500 bin kişinin bu enfeksiyondan öldüğü tahmin edilmektedir (1).

Parenteral, perinatal, horizontal ve cinsel yolla bulaşan HBV enfeksiyonu için sağlık çalışanları toplumun diğer kesimine göre daha yüksek oranda risk taşımaktadır. Özellikle girişimsel işlemler nedeniyle bu risk artmaktadır. Ülkemizde risk grupları arasında HBV seroprevalansının en çok araştırıldığı grup, sağlık çalışanlarıdır. Buna göre HBV enfeksiyonundan korunmada en etkin yol olan aşılamanın sağlık çalışanlarında yıllar içinde arttığı görülmektedir (2-4). Ancak, bu aşılama oranlarındaki artışa rağmen henüz sağlık çalışanları arasında yeterli aşılama düzeylerine ulaşamamıştır. Çalışmaya hastayla teması olan, cerrahi ve dahili kliniklerinde çalışan, HBV enfeksiyonu için riskli grupta yer alan hastanemiz hekimleri dahil edilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmayla Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyeleri, öğretim görevlileri, uzmanlar ve araştırma görevlilerinin HBV enfeksiyonuna karşı bağışıklanma durumunun saptanması amaçlanmıştır.

MATERYAL ve METOD

Çalışmamız 13 Mayıs 2006-15 Haziran 2006 tarihleri arasında Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyeleri, öğretim görevlileri, uzmanlar ve araştırma görevlilerine intörn hekimler tarafından anket uygulanarak yapılmıştır. Anket formlarında yer alan sorular Tablo 1'de görülmektedir.

Kesitsel olarak planlanan çalışmamızda örneklem seçilmemiş, hasta ile yüz yüze gelen dahili ve cerrahi tüm klinik bölümlerdeki hekimlere (toplam 510 hekim) ulaşmaya çalışılmıştır. İstatistiksel analizlerde SPSS 13.0 (SPSS Inc., 2006) programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışma sonucunda hekimlerin %62.7 (320)'sine ulaşılabilmiştir. Hekimlerin yaş ortalaması 34.3 ± 9.2 , çalışma süreleri ise 8.99 ± 8.96 yıl olarak saptanmıştır. Hekimlerin görevlerine ve çalıştıkları birimlere göre dağılımı Şekil 1 ve 2'de, çalışmaya

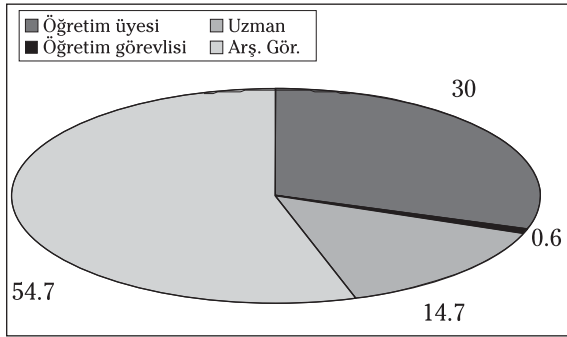
Tablo 1. Anket formlarında yer alan sorular.

- Yaş
- Cinsiyet
- Görevi
- Çalıştığı birim
- Hepatit B aşısı yaptırdınız mı?
- "Evet" ise tam doz (3 doz) mu, eksik doz (< 3 doz) mu yapıldı?
- Son bir yıl içinde kesici-delici aletlerle bir yaralanma oldu mu?
- Yaralanma varsa o sırada yapmakta olduğunuz işlem neydi?

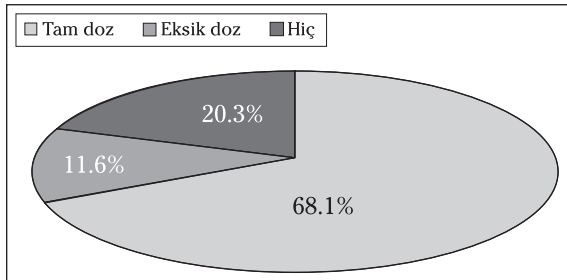
dahil edilen hekimlerin aşılama durumları ise Şekil 3'te özetlenmiştir. Hekimlerin yaş gruplarına ve çalışma sürelerine göre aşılama oranları Şekil 4 ve 5'te yer almaktadır. Bu sonuçlara göre 50 yaş ve üzerinde olanlar ile çalışma süresi 25 yıl ve üzerinde olanlarda aşılama oranı önemli ölçüde düşük bulunmuştur ($p < 0.05$). Cinsiyet (%59.4 erkek, %40.6 kadın) ve çalıştığı bölümün aşılama üzerine etkisi saptanmamıştır ($p > 0.05$). Hekimlerin %41.6 (133 kişi)'sı günlük sağlık hizmetleri sırasında en az bir kez yaralandığını ifade etmiştir. Yaralanmanın %15 (49)'ünün kan alma/enjeksiyon; %14.7 (47)'sinin operasyon; %7.5 (24)'ünün küçük müdahale; %3.8 (13)'ünün ise diğer işlemler sırasında olduğu bildirilmiştir. Çalışmaya katılmadan önce en az bir kez yaralanan grup ve hiç yaralanmayan grup arasında aşılama oranlarında (sırasıyla %70.7 ve %66.3) istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > 0.05$).

TARTIŞMA

Sağlık çalışanlarında HBV enfeksiyonu riskinin topluma göre 2-10 kat daha fazla olduğu bilinmektedir (5). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 1992 yılında HBV enfeksiyonunun sağlık çalışanları için bir meslek hastalığı olduğunu kabul etmiştir (3). HBV enfeksiyonuna karşı etkin ve güvenilir olan aşıya 1982 yılından bu yana ulaşılmaktadır. HBV aşısının bütün ülkelerde rutin aşılama programına dahil edilmesi önerilmektedir. DSÖ'nün 1991 yılında başlattığı kitlesel aşılama programıyla pek çok ülkede yenidoğan, çocuk ve genç erişkinler-

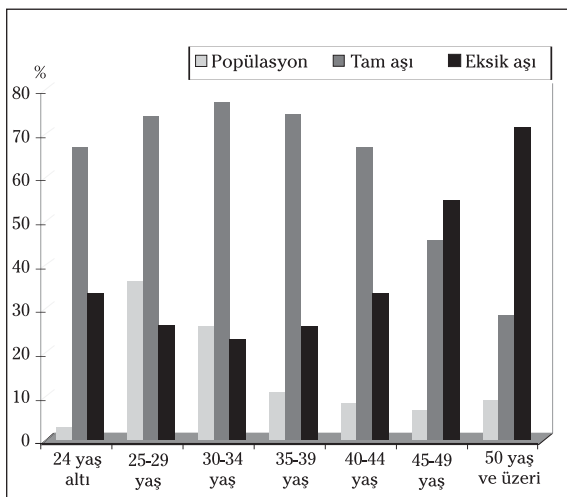
Şekil 1. Hekimlerin görevleri.

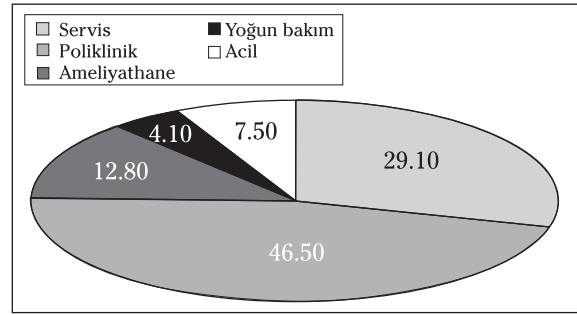
Şekil 3. Hekimlerin aşılanma durumları.

deki HBV enfeksiyonu insidansında anlamlı bir azalma tespit edilmiştir (2).

Risk altındaki sağlık çalışanlarında aşılanma, HBV enfeksiyonu ve komplikasyonları açısından büyük öneme sahiptir. Farklı görevlerdeki hekimlerin HBV enfeksiyonuna karşı bağışıklık durumunu araştıran bu çalışmada hekimlerin ancak %62.7'sine ulaşılabilmektedir. Çeşitli nedenlerle hekimlerin tamamına ulaşamamasının olumsuz bir faktör olduğu düşünülmüştür. Ulaşılan hekimlerin sadece %68.1'inin HBV için önerilen üç dozluk aşı

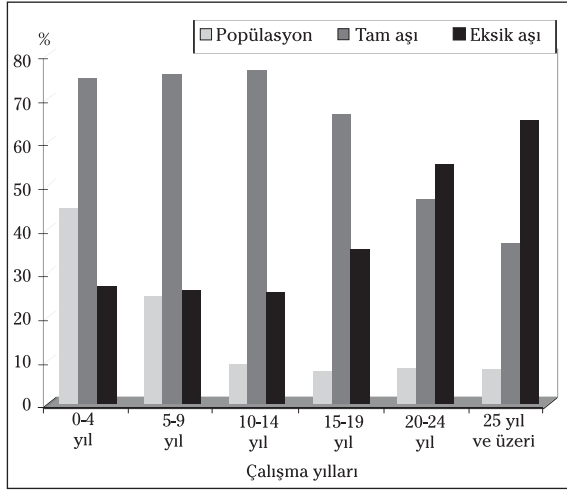
Şekil 4. Hekimlerin yaş dağılımları ve yaş gruplarına göre aşılanma durumları.

Şekil 2. Hekimlerin çalıştıkları birimler.

programını tamamladıkları tespit edilmiştir. Hekimlerin %11.6'sı aşı programını tamamlamazken, %20.3'ü hiç aşı yaptırmamıştır. Panhotra ve arkadaşları hemşireler, teknisyenler ve hekimlerin dahil olduğu sağlık çalışanlarındaki HBV aşılama durumunu ortaya koyan çalışmalarında, hekimlerin %52.9'unun tam aşı olduğunu tespit etmişlerdir (6). Dannelton ve arkadaşları ise hekim, hemşire, öğrenci hemşire, laboratuvar ve ambulans teknisyenlerinden oluşan 369 sağlık çalışanını içeren çalışmalarında tam doz aşılanma oranını %40, eksik aşılanma oranını %40, aşılanmama oranını ise %20 olarak bildirmişlerdir (7). İlginç olarak, her iki çalışmada da hekimlerin tam doz aşılanma oranı diğer sağlık çalışanlarına göre en düşük düzeyde yer almıştır. Yine sağlık çalışanlarını içeren, farklı ülkelerden yapılan benzer çalışmalarda HBV aşılama oranları %57.1-86 arasında bildirilmektedir (8-10). Ülkemizden ise farklı sayılarda sağlık çalışanlarını içeren çalışmalarda, yıllar içinde artan ve %21.8-59.8 arasında değişen aşılanma oranları tespit edilmiştir (4,11). Hastanemiz hekimlerinin aşılanma oranlarının (%68.1) Türkiye ortalamasının bir miktar üzerinde olması sevindiricidir.

Çalışmamızın sonucunda hasta ile daha sık temasta olan, 25-29 yaş grubu ve çalışma hayatının ilk 10 yılında bulunan araştırma görevlilerinde aşılanma oranı daha yüksek bulunmuştur. Elli yaş ve üzerinde olanlar ile çalışma süresi 25 yıl ve üzerinde olanlarda aşılanma oranı önemli ölçüde düşük düzeydedir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan bu farkın HBV enfeksiyonunun daha iyi tanınmasına ve korunmaya verilen önemin yıllar içinde artmasına bağlı olabileceği düşünülmüştür. Dannelton ve arkadaşlarının çalışmasında ise sağlık çalışanlarının yaş gruplarına göre aşılanma oranlarında istatistiksel bir fark tespit edilememiştir (7). Sağlık çalışanlarında HBV ile karşılaşma daha çok kontamine iğne batması, kan ve vücut sıvılarının

Şekil 5. Hekimlerin çalışma yılları dağılımı ve çalışma yıllarına göre aşılama durumları.

mukozalara teması ile olmaktadır (5). Kişioğlu ve arkadaşları sağlık çalışanlarının dahil olduğu araştırmalarında, son bir yıl içinde en az bir kez kesici-delici aletlerle yaralanma geçirenlerin oranını %36.2 olarak bildirmişlerdir (11). Çalışma sonucunda en sık yaralanmanın da iğne batmasıyla olduğu tespit edilmiştir. Bizim çalışmamız sonucu elde edilen günlük sağlık hizmetleri sırasında %41.6 oranında en az bir kez yaralanma da, yaralanma sonrası bulaş oranı yüksek olan HBV enfeksiyonu için önemli bir yüzdeyi oluşturmaktadır. Yaralanma ile aşılama yüzdesi arasında anlamlı fark saptanmayan çalışmamızda, en sık yaralanmanın diğer çalışmalarla benzer olarak kan alma/enjeksiyon işlemleri ve operasyon sırasında olduğu tespit edilmiştir (10,11). Buna bağlı olarak, HBV enfeksiyonu ile mücadelede korunma yollarını içeren hizmet içi eğitimin özellikle iğne batması vb. yaralanmaları azaltabileceği düşünülmüştür. Ayrıca, eğitime ek olarak tüm sağlık personeli HBV enfeksiyonuna karşı aşılama teşvik edilmelidir (10).

Sonuç olarak, HBV enfeksiyonu ve komplikasyon riskinin azaltılabilmesi için alınabilecek en etkin ve güvenilir önlem, hekimlerin HBV'ye karşı bağışıklık durumunun araştırılması, enfeksiyona duyarlı olanların aşılama teşvik edilerek bağışıklık hale getirilmesidir.

Teşekkür: Bu araştırmaya katkıda bulunan İnt. Dr. C. Arslan'a, İnt. Dr. B.E. Demir'e, İnt. Dr. G. Göç'e, İnt. Dr. H.B. Gökdoğan'a, İnt. Dr. D. Kaya'ya, İnt. Dr. G. Türkcan'a ve İnt. Dr. D. Yanık'a teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Curry MP, Chopra S. Acute viral hepatitis. In: Mandell GL, Bennett JE, Dolin R, (eds). Principles and Practice of Infectious Diseases. 6th ed. New York: Churchill Livingstone, 2005: 1426-41.
2. Lavanchy D. Worldwide epidemiology of HBV infection, disease burden, and vaccine prevention. J Clin Virol 2005; 34(Suppl 1): 1-3.
3. Özdemir D, Kurt H. Hepatit B virüsü enfeksiyonlarının epidemiyolojisi. Tabak F, Balık İ, Tekeli E (editörler). Viral Hepatit 2007. 1. Baskı. İstanbul: Viral Hepatitle Savaşım Derneği, 2007: 109-17.
4. Mıstık R. Türkiye'de viral hepatit epidemiyolojisi yayınlarının irdelenmesi. Tabak F, Balık İ, Tekeli E (editörler). Viral Hepatit 2007. 1. Baskı. İstanbul: Viral Hepatitle Savaşım Derneği, 2007: 10-50.
5. Akçam Z, Akçam M, Coşkun M, Sünbül M. Hastane personelinin viral hepatitler ve hepatit B aşısı ile ilgili bilgi düzeyinin değerlendirilmesi. Viral Hepatit Dergisi 2003; 1: 32-5.
6. Panhotra BR, Saxena AK, Al-Hamrani HA, Al-Mulhim A. Compliance to hepatitis B vaccination and subsequent development of seroprotection among health care workers of a tertiary care center of Saudi Arabia. Am J Infect Control 2005; 33: 144-50.
7. Dannetun E, Tegnell A, Torner A, Giesecke J. Coverage of hepatitis B vaccination in Swedish healthcare workers. J Hosp Infect 2006; 63: 201-4.
8. Rachiotis G, Goritsas C, Alikakou V, Ferti A, Roumeliotou A. Vaccination against hepatitis B virus in workers of a general hospital in Athens. Med Lav 2005; 96: 80-6.
9. Hesham R, Zambari S, Tajunisah ME, Ariza A, Iliana I. Hepatitis B immunisation status among health care workers in two Kuala Lumpur hospitals. Med J Malaysia 2005; 60: 407-10.
10. Ali NS, Jamal K, Qureshi R. Hepatitis B vaccination status and identification of risk factors for hepatitis B in health care workers. J Coll Physicians Surg Pak 2005; 15: 257-60.
11. Kişioğlu AN, Öztürk M, Uskun E, Kırbıyık S. Bir üniversite hastanesi sağlık personelinde kesici delici yaralanma epidemiyolojisi ve korunmaya yönelik tutum ve davranışlar. T Klin Tıp Bilimleri 2002; 22: 390-6.

YAZIŞMA ADRESİ

Dr. Özge TURHAN

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi

İnfeksiyon Hastalıkları ve

Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı

Arapsuyu, ANTALYA

e-mail: ozgeturhan@akdeniz.edu.tr